

219 . Târgoviște | Județ: Dâmbovița | Punct: Biserica Crețulescu | Anul: 2001

Anul: 2001

Cod RAN: 65351.07

Perioade: Evul Mediu

Epoci: Evul Mediu

Categorii sit: Religios, ritual și funerar

Autori: Petru Virgil Diaconescu, Cornel Ionescu, Gheorghe Olteanu

Instituții: Complexul Național Muzeal "Curtea Domnească", Târgoviște, Complexul Național Muzeal "Curtea Domnească", Târgoviște, Complexul Național Muzeal "Curtea Domnească", Târgoviște

Raport

În perioada 7 mai - 25 iunie 2001 la biserica Crețulescu din Târgoviște s-au executat săpături de cercetare arheologică, în vederea întocmirii proiectului de consolidare antiseismică.

Au fost executate șase secțiuni exterioare S1- S6 și două secțiuni interioare - S7 - în altar și S8 în naos. Secțiunile exterioare au avut dimensiunile de 1 x 2 m, iar cele interioare, dimensiuni apropiate de acestea, dictate de dimensiunile dalelor pardoselii actuale, de 60 x 60 cm.

La cca. 30 cm sub nivelul terenului actual, în exterior a fost interceptat pragul fundației, care, ieșea în afara planului zidului elevației cu o lățime cuprinsă între 7 și 15 cm., variabil de-a lungul conturului clădirii. Aceași situație a fost întâlnită în interior și se datorește neregularității conturului șanțului de fundație.

De la această cotă în jos începea fundația propriu-zisă, alcătuită din bolovani de râu cu mortar de var negru. Adâncimea fundației de la pragul ei de sub elevație până la talpa fundației este de cca. 1,15 m. În terenul exterior investigat nu există nici un fel de stratigrafie, solul fiind răscolit de înmormântări, în cele mai multe locuri, până la cca. 15 cm mai jos de cota tălpii fundației.

Cele mai multe morminte erau deranjate de cele practicate posterior, dar, au fost găsite și morminte nederanjate, în general fără inventar. În umplutura răscolită a mormintelor au fost găsite, însă și un număr de monede, multe Patrona Hungarie și câteva podoabe, inele, cercei, dar în general mormintele nu prezintă un inventar deosebit.

În cele două secțiuni din interiorul bisericii a fost interceptat stratul de construcție al bisericii actuale, alcătuit dintr-o masă de mortar de var, întinsă de la paramentul zidului până la o distanță de cca. 1 m. distanța de zid.

Deasupra stratului de mortar se află umplutura așezată de către constructorii bisericii până la cota pardoselii originare. Sub stratul de mortar au fost găsiți bolovani răzleți, rămași surplus de la executarea fundațiilor. Acești bolovani stăteau pe pământul scos din săpătura șanțurilor de fundație. În acest pământ se află material arheologic caracteristic epocii lui Mircea cel Bătrân. Pământul respectiv stătea peste un strat de arsură provenit din incendierea unei construcții de lemn anterioare bisericii actuale. În acest strat se găsea, de asemeni, material arheologic caracteristic epocii, ceea ce arată că respectiva construcție de lemn fusese incendiată în această perioadă. Totodată, prezența acestui material, în stratul aflat sub stratul de construcție a bisericii actuale, arată că actuala biserică Crețulescu, cel puțin în partea ei inferioară, a fost ridicată în această perioadă.

Din examinarea fundațiilor bisericii actuale s-a constatat că acestea au fost executate integral în cadrul aceluiași proces constructiv, pentru: altar, naos, pronaos, iar pridvorul executat ulterior, existând o despărțire vizibilă între acesta și restul bisericii.

Tălpile fundațiilor stăteau, în mare parte, pe morminte, care aparțineau cimitirului din jurul bisericii de lemn existente anterior pe acest loc și care a fost interceptată în secțiunile executate în interiorul bisericii.

Referitor la biserica de lemn

Deoarece terenul natural avea o pantă ușoară dinspre V-S-V spre E-N-E, constructorii primului edificiu de lemn au construit în prealabil un postament din bolovani de râu între care au pus pământ. Cu acest postament au realizat un pat orizontal pe care au pozat tălpile de lemn ale aceluși edificiu de lemn. Începutul acestui postament s-a găsit în partea de V a naosului actual și era format din două rânduri de pietre, iar, terminația lui, din partea de E a altarului, era alcătuită din cinci rânduri de bolovani și avea înălțimea de cca. 55-60 cm. Pentru pozarea primului rând de bolovani terenul natural fusese săpat pe o adâncime de 10-15 cm. În partea de E postamentul de pietre avusese o lățime ce o depășea pe a construcției actuale. Astfel, fundațiile bisericii, în partea de E străpunseseră postamentul de bolovani, care ieșea în afara fundațiilor, dând impresia că fuseseră executate în două etape, căci, mortarul cu care fuseseră realizate fundațiile actuale prinsese și pietrele din respectivul postament. Biserica de dimensiuni reduse, 9 x 4,5 m, are o extindere în a doua parte a existenței sale, spre V, încadrată în lungimea menționată, ocupând spațiul altarului și parțial naosului actual. Prezintă mai multe refaceri ale pardoseli din lut, în ultima fază la interior i s-a aplicat și fresca. În interior, spre intrare, a fost descoperit și un mormânt de bărbat dar fără inventar relevant pentru datare.

În nici una din secțiuni nu a fost interceptat vreun complex de locuire sau de viețuire gospodărească. De asemenea, nu a fost întâlnit vreun strat de cultură cu depuneri arheologice rezultate dintr-o locuire pe amplasamentul actualei biserici.

Pe terenul natural de sub biserică, precum și în umplutura mormintelor s-au găsit materiale ceramice aparținând fazei de sfârșit a epocii bronzului, Hallstatt, dacice și romane, fără a se preciza nivele certe de locuire.

Referitor la biserica actuală

Peste stratul de mortar constituind stratul de construcție, ce îl sigila pe cel anterior în care se află materialul caracteristic epocii lui Mircea cel Bătrân, constructorii bisericii au pus pământul de umplură pentru realizarea înălțimii hotărâte pentru executarea pardoselii bisericii. Acesta fusese pus întâi în mijlocul edificiului, apoi spre margini, căci, straturile de umplură aveau o pantă dinspre mijloc spre pereți. Peste această umplură au fost descoperite trei pardoseli succesive, plus pardoseala actuală. Din pardoseală, aparținând primei faze de utilizare a bisericii, se păstra un pat de mortar de var, gros de 2-3 cm. Peste acesta se află un strat de pământ de câțiva centimetri, peste care fusese executată o a doua pardoseală, din cărămizi hexagonale, pe pat de mortar. Din această pardoseală a fost găsită în naos o cărămidă întreagă și una în stare fragmentară. În rest se păstra numai incomplet, adică numai patul de mortar de poză în care se imprimaseră formele cărămizilor. Peste pardoseală s-a așezat un strat de pământ. Urmează, un nou strat de mortar de poză, executat din var și nisip, în care fusese montată o alta din cărămizi pătrate.

Cea mai mare parte din cărămizi a fost demontată de constructorii pardoselii actuale, urmând deasemeni, un strat de pământ, peste care se află un strat alcătuit din frescă sfărâmată, amestecată cu nisip. Peste acest strat de frescă cu nisip se află pozate dalele pardoselii actuale, din gresie, de 60x60 cm, executate în anul 1861, după cum reiese din inscripția: " ANUL 1861 ", săpată într-o dală din partea de N-E a altarului.

Nivelului fiecăreia din pardoselile enumerate îi corespund pe pereți, câte o tencuială cu urme de culoare: benzi de culoare închisă, stropi scurși de sus.

Cronologic, prima pardoseală, este executată de constructorii bisericii. Cea de-a doua, cu - cărămizile hexagonale, este caracteristică epocii lui Matei Basarab, descoperită fiind și la Mitropolia Veche din Târgoviște, în faza Matei Basarab, precum și la alte monumente. Execuția ei corespunde cu momentul Dragomir din Plăviceni și Runcu, menționat de documente, ce s-a petrecut în anii 1641-1643. Pardoseala cu cărămizi pătrate este databilă în perioada brâncovenească, începutul secolului al XVIII-lea.

În S7, în altar, a fost identificată baza unei catapetesme de zid, executată din aceeași cărămidă, cu același mortar și de la același nivel, ca și zidurile bisericii. Se vede că această catapeteasmă a fost ridicată deodată cu biserica, fiind prima catapeteasmă a bisericii. Catapeteasma respectivă avea mai multe fracturi și fusese demolată înainte de executarea pardoselii brâncovenești, al cărei strat de poză stătea pe ea, în timp cel corespunzând pardoselii anterioare celei brâncovenești, băteau în ea.

Cu privire la fresca veche

În afară de fresca decapată la momentul 1861 și așezată sub această pardoseală în chip de strat de poză, în toate secțiunile exterioare, în stratul corespunzător momentului 1861 a fost descoperită și fresca presărată într-un strat subțire pe solul contemporan.

Fundațiile bisericii actuale se prezintă în patru înfățișări:

-prima, la cele de la răsărit, descrisă mai sus;

-a doua, înregistrată în special pe latura de S, este cea caracterizată printr-o execuție deosebit de îngrijită, cu fața aprox. plană și cu mortarul de var pus din belșug, dând aspectul unui beton din care abia se văd pietrele;

-a treia este cea în care constructorii au avut un deficit de mortar, lăsând să se vadă la exterior pietrele și rosturile dintre ele, pe o anumită adâncime. Aceasta se întâlnește în special pe latura de N. Cea de-a patra este cea întâlnită la pridvor, unde fundațiile sunt izolate, sub forma unor blocuri de fundație executate din piatră sub stâlpii pridvorului, blocuri legate între ele cu arce de piatră, la partea superioară a fundației.

Menționăm că sub trotuarul executat din lespezi din piatră de râu în faza 1983, nu a fost interceptată nici o urmă a vreunui alt trotuar mai vechi în jurul clădirii bisericii. Nici în gropile mormintelor nu s-a găsit nici un fragment de material care să constituie un indiciu al unui trotuar mai vechi.

Concluzii

Biserica Crețulescu din Târgoviște a fost construită în întregime dintr-o dată, în cadrul aceluiași efort constructiv, în epoca lui Mircea cel Bătrân, sau a urmașilor săi direcți, afară de pridvor. Lucrările de care vorbesc documentele, executate în sec. XVII, XVIII și 1861, au fost numai lucrări de reparații, întreținere, refacere de pardoseli (în decursul timpului umplutura, destul de groasă de sub pardoseli, se tasa și de-a lungul pereților ieșea la vedere zidăria netencuită, iar pragurile ușilor rămâneau mai sus, în vecinătatea pereților, straturile de poză ale pardoselilor sunt înclinate dinspre perete spre mijlocul bisericii, urmare legii lui Bernoulli: spre pereți viteza este mai mică). Primul ctitor menționat în perioada 1638-1640 este Dragomir din Plăviceni și Runcu, după moartea acestuia în 1652 intrând în proprietatea familiei Crețulescu.

Ca și alte biserici refăcute din zid în secolul XV, Sf. Ioan, Sf. Nicolae - Geartoglu, Sf. Voievozi sau Stelea Veche, Biserica Crețulescu a fost precedată de un lăcaș din lemn, ridicat în secolul XIV și distrus ca și celelalte biserici, de un incendiu petrecut în timpul conflictelor cu turcii de la sfârșitul sec XIV sau începutul celui următor.

Dat fiind faptul că cercetările au avut strict utilitatea cerută de proiectul de consolidare, pentru a obține date concludente asupra importanței și cronologiei bisericii, unică cel puțin în arhitectura târgovișteană, cât și a raporturilor cu construcțiile și nivele de locuire contemporane și anterioare acestea se impune extinderea lor atât în incintă cât și în împrejurimi, deoarece biserica trebuie pusă în legătură cu așezarea rurală ce a precedat orașul.

Informații suplimentare online

[Raportul 1517 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapservet Cimec.ro](#)
